

KISEBB TANULMÁNYOK

KOGUTOWICZ MANÓ ÉS A FÖLDRAJZI NEVEK ÍRÁSA

GERCSÁK GÁBOR

MANÓ KOGUTOWICZ AND THE WRITING OF GEOGRAPHICAL NAMES

Abstract

After the second half of the 19th century, the Hungarian government began to introduce maps and atlases in education that were made by Hungarian authors. This policy required that the authors and publishers work out a system of writing the geographical names that considered the international trends of cartography as well as respected the tradition of writing certain foreign names in Hungarian. This paper reviews the development of the spelling of geographical names in Hungary. The examples come from various parts of the world that represent different writing systems.

Keywords: Mano Kogutowicz, Hungarian cartography, geographical names

Bevezetés

A 19. század végére az olvasni-írni tudás iránti igény általános lett Európában, így a nemzetközi színvonalhoz rohamosan felzárkózó Magyarországon is. Nemcsak a közoktatás fejlődött, hanem sorra alakultak az oktatást segítő tananyagok készítésére és kiadására szakosodott cégek szerte Európában (pl. Németországban, Ausztriában, Svájcban, Skóciában) és Észak-Amerikában. Nagy számban jelentek meg a nagyközönségnek szánt, népművelést szolgáló kiadványok, magas szakmai színvonalon és gyakran művészi igénnyel kivitelezett atlaszok és iskolai falitérképek.

Magyarországon a kiegyezést követően ismét megerősödtek azok a törekvések, amelyeket már a felvilágosodás és a reformkor idején határozottan megfogalmaztak a földrajzoktatással kapcsolatban. Nevezetesen az idegen – többnyire német és latin – nyelvű, hibás vagy következtelen névírású térképek felváltása nagy példányszámú, hazai kiadású és magyar szerkesztésű iskolai segédanyagokkal, köztük földrajzi és történelmi atlaszokkal, illetve falitérképekkel. Egyben ez volt az az időszak, amikor a földtudományok általános fejlődésnek indultak, és fokozatosan önálló tudományterületekre különültek el. Egyetemi tanszékek és tudós társasá-

gok alakultak, majd ezek létrehozták nemzetközi szakmai szervezeteiket és kiadványaikat. Mindezek eredményeként új, kiterjedt nemzetközi tapasztalatokkal és kapcsolatokkal rendelkező földtudós nemzedék nőtt fel. A szaktudományos nevezéktan rendszere Európa-szerte szükségszerűen kezdett kikristályosodni, és ezzel egy időben a szakszavak és földrajzi nevek helyesírásának korszerűsítése és egységesítése általános kérdéssé vált.

Az 1871-ben Antwerpenben rendezett első nemzetközi földrajzi kongresszus a földrajzi nevek egységesítésének problémáival is foglalkozott, és első lépéseként kimondta a *helyi nevek elvét* (azaz hogy a térképekre azok a földrajzi nevek kerüljenek fel, amelyeket hivatalosan használnak abban az országban, ahol az alakulat, objektum van, vagyis például „Praha” szerepeljen a térképen Prága, Prague vagy Prag helyett). A Nemzetközi Földrajzi Unió 1891-es berni, 5. nemzetközi kongresszusa a helyi nevek elvének elfogadásával már a Föld egységes térképi bemutatását javasolta egy 1:1 000 000 méretarányú térképsorozattal.

A magyar nyelvű térképi kiadványok szerkesztésének egyik, a fentiekkel kapcsolatos és jellegzetes hazai nehézségét jól példázza LIPSZKY JÁNOS (1766–1826) levele, amelyet gróf FESTETICS GYÖRGYHÖZ intézett még 1798-ban:

„A világnak egyetlen országáról sem annyira nehéz általánosan használható térképet szolgáltatni, mint Magyarországról, nagy részben a nemzetiségek sokfélesége miatt, melyeknek mindegyike szinte másik, gyakran a többitől teljesen különböző névenklaturát használ, mégpedig úgy, hogy rengeteg olyan helység fordul elő, amelyek négy, minden egyes nyelvben teljesen különböző nevet viselnek; azért, hogy ezt a problémát megoldjam, úgy döntöttem, hogy a helységeket a térképen az ott élők uralkodó nyelve szerint nevezem meg, és a kényelmes keresés kedvéért egy betűrendes névmutatót csatolok a királyságban található összes helységről...”

A magyar földrajzinév-írás akadémiai szabályozásának áttekintése

A hazai és idegen földrajzi nevek írása nyelvünkben nem egyszerű (NÁDASDY Á. 2003; BALÁZS G. 2004). A nehézségek jelentős részét manapság éppen az a logikus szabály okozza, hogy a földrajzi neveknek érvényesül az értelmet tükröző elv. Így például a különböző objektumot jelölő, ám azonos kiejtésű neveknek gyakran eltérő az írásképe: Csák tornya (épület), Csáktornya (település); Margit-sziget (sziget a Dunában), Margitsziget (településrész); Kun-Fehér-tó (tó), Kunfehértó (település); Mély-kút (kút), Mélykút (település); Székely híd (építmény), Székelyhid (település); Vár-víz (patak), Várvíz (település). Mások a szabályokban és a hagyományokban gyökerező írásmód ütközik: Balaton és Kis-Balaton, de Alföld és Kisalföld (ugyanis számos ismert tájnevet – kivételként – hagyományosan egybeírunk; ezeket a helyesírási szabályzat szótári része tételesen felsorolja). Ugyanakkor nagyon sokféle névtípusunk is van, például Dunántúl, Mítynyögsz, Baross Gábor-telep, Duna–Tisza köze, Dél-afrikai Köztársaság. Nyilvánvalóan az a szerencsés, ha a földtudós, a nyelvész és a térképész szakemberek együttműködnek a kiadókcal annak érdekében, hogy az eltérő és sokszor félrevezető névhasználat ne okozzon értelmzési zavart az olvasókban.

KOGUTOWICZ MANÓ (1851–1908) elsősorban térkép- és atlaszkiadó volt, aki szem előtt tartotta, hogy a térképkiadások előkészítésébe bevonja a kor jeles szakembereit. Tevékenységének súlypontja éppen arra az időszakra esett, amikor még a kiforratlan magyar helyesírás korszerűsítése és szabályozása gyakran került az akadémiai fórum elé (FÁBIÁN P. 2001). Az Akadémia elő-

ször 1832-ben foglalt állást helyesírási kérdésekben, és foglalkozott a tulajdonnevek írásával, de a földrajzi nevekről ekkor még nem tesz említést. A 19. század végén rendkívül intenzív és esetenként ellentmondásos munka folyt a nyelvészek körében, ugyanis 1876 és 1903 között kisebb-nagyobb mértékben összesen hétszer változtak a szabályok (SZEMERE Gy. 1974). 1877-ben ugyan úgy határoztak, hogy a nyelvünkben meghonosodott tulajdonneveket magyarosan kell írni (pl. Prága, Egyiptom), a meg nem szokott neveknél pedig meg kell tartani az eredeti írásmódot, de a szabályzat külön nem tért ki a földrajzi nevekre.

Akadémiai szabályzat a földrajzinév-írással először 1879-ben foglalkozik (HÓNYI E. 1970). Az írásmódok magyarázata sajnos nagyon szűkszavú, felépítése logikátlan, példatára is igen rövid. Ekkoriban (1881) jelenik meg RÁKOSI JENŐ újságíró és szerkesztő szélsőséges egyszerűsítési javaslata: szerinte minden idegen szót és nevet – didaktikai okokra hivatkozva – a kiejtésnek megfelelően, hangzásuk szerint kell leírni. Ez természetesen sok esetben okozott volna bizonytalanságot és ingadozást (pl. München helyett Múnhen, Múnken, Múnkhen). Más irányvonalat képviselt SIMONYI ZSIGMOND ésszerűbb egyszerűsítési javaslatával (1891): a közszavak (a ritka szavak és szakkifejezések kivételével) fonetikusán írandók, míg a tulajdonnevek az azonosíthatóság érdekében kövessék az eredeti idegen írást (pl. Bologna, Marseille).

A századforduló hozott néhány érdekes fordulatot az akadémiai földrajzinév-írás szabályozásában. Az 1901-es szabályzat utal a hivatalos helységnévtárra, és példatárában megfigyelhető a kötőjel logikusabb használata. Szemlélete mégis konzervatív, mert az eredeti 1879-es szabályzatot csak részletesebb magyarázattal bővítette, de elutasította a sajtóban és a szépirodalomban terjedő írásmódot, ahol pedig – különösen 1903 után – nem az Akadémia, hanem SIMONYI helyesírási elvei érvényesültek. Ez jellemezte az iskolákat is, így az akadémiai és iskolai helyesírás majdnem két évtizedig több ponton eltért egymástól (pl. az akadémiai *Debreczen, a hol, Bakonnyal* írásmóddal szemben az iskolai helyesírás alakjai *Debreceen, ahol, Bakonnyal* stb.). Ezt a kettősséget még tetézte a geográfusok és a térképészek esetenként sajátos, egyéni írásszabálya, amely érintette a szakszavakat és a tulajdonneveket is.

Az ellentmondások nagy részét végül az oldotta meg, hogy 1922-re sikerült befejezni

az akadémiai és az iskolai helyesírási rendszer összedolgozását. Ezt követően nagyobb változást már csak a helyesírási szabályzat 1954. évi 10. kiadása hozott. Ennek a korszerűbb és egységesebb szemlélettel összeállított és szerkesztett szabályzatnak a földrajzinév-írás lett a legbővebb része. Részletesen kifejtett elvekkel igyekezett feloldani az ellentmondásokat, a korábbiaknál jóval bősegebb példatárral támasztotta alá a szabályokat, és először foglalkozott például a nem latin betűs és a szójeles nevek átírásával, a földrajzi nevekben gyakori -i képző kapcsolásával, a kiskötőjel (-) és a nagyköötőjel (–) szerepének megkülönböztetésével. Véletlen, de 1954-ben jött létre a Kartográfiai Vállalat is, amely a későbbiekben – az 1963-ban létrehozott Földrajzinév-bizottság közreműködésével – közoktatási és közművelődési célú kiadványaiban terjesztette a fokozatosan csiszolódó és egységesülő akadémiai földrajzinév-írást (HÖNYI E. 1974).

A ma érvényben lévő *A magyar helyesírás szabályai* 11. kiadása (1984) elveiben követi a megelőző kiadást, de annál még részletesebben taglalja a földrajzinév-írás rendszerét. Földrajzinév-írásunk bonyolultságát jól szemlélteti, hogy a szabályzatot egy önálló, kizárólag *a földrajzi nevek helyesírásával* foglalkozó kötet (FÁBIÁN P.–FÖLDI E.–HÖNYI E. 1998) és több jól áttekinthető, részletes szakszótár és útmutató egészíti ki (afrikai, keleti, cirill és görög betűs, valamint indián szavak és nevek magyar írása). Ezek a kiadványok mind beleillenek az akadémiai rendszerbe.

Kogutowicz Manó névírási gyakorlata

KOGUTOWICZ térképkiadói tevékenysége éppen arra az időszakra esett, amikor a magyar helyesírás többszörös átalakuláson és ellentmondásokon ment át. KOGUTOWICZ névírási gyakorlatának jelen elemzése az 1902-ben nagy példányszámban megjelent népszerű és nagy hatású atlaszában szereplő nem magyarországi nevek névírási gyakorlatából indul ki. Ez a *Teljes földrajzi atlasz*, amely generációk földrajzi tudását alapozta meg, és a magyar földrajzinév-írást erősen befolyásolta. Kogutowicz Manó e szakmailag kiváló és szép kivitellű kiadvány előszavában, három pontban foglalta össze névírási elveit. Mindezt az 1891-es berni nemzetközi földrajzi kongresszus névhasználati ajánlására – vagyis lényegében az azonosíthatóságra és visszakeres-

hetőségre – hivatkozva fejtette ki. Elveit teljes mértékben csak a latin betűt használó nyelvek esetében tudta a kiadványban érvényre juttatni. Érthető, ha ez a jelentős kísérlet nem volt minden elemében tökéletes, és több név írása esetében ellentmondásos megoldásokat fogadott el.

1. Alapelve szerint *a latin betűvel író nyelvek helyneveit változtatás nélkül kell átvenni*, mégpedig az egyes országok hivatalos helységnevére szerint (pl. Cape Town, Paris, Wien). Szokatlan, hogy atlaszában sehol sem olvasható a magyar szókinccs teljes értékű részét képező Fokváros, Párizs vagy Bécs névalak. Szigorú rendszerébe viszont nem illeszkedik Lisszabon, amely zárójelben feltűnik az eredeti Lisboa alatt.

Általában nagyon gondosan ügyelt arra, hogy az egyes betűket kiegészítő sajátos, egyes nyelvekhez köthető, úgynevezett *diakritikus jelek* is következetesen megjelenjenek a térképnymatonkon (pl. Nîmes, São Paulo). A mai adottságokhoz képest akkoriban meglehetősen korlátozott nyomdatechnikai lehetőségek miatt azonban néhány esetben kivételt kellett tennie. A bonyolult betűket egyszerűbbekkel helyettesítette (pl. Ha Noi helyett Ha-noi, Łódź helyett Lódz).

Az idegen településnevekkel ellentétben a természetföldrajzi nevek írásának módjára ugyan nem adott eligazítást az atlasz előszavában, de gyakorlatából többé-kevésbé megbízhatóan kikövetkeztethető, hogy az ismert és *a magyar nyelvben már honosnak tekinthető neveket fonetikusán* írta (Misszisszippi, Csimboraz), míg a többi idegen írásmóddal (Mallorca, Vizcayai-öböl, Rhône). Természetesen a határesetek eldöntése vitára adhatott alkalmat, és bizonyosnak látszik az eredménye, hogy 1906-ban már például az idegen helyesírással átvett Mississippi név jelenik meg iskolai atlaszában.

Az idegen természetföldrajzi nevek fordítása vagy magyarítása sok esetben szubjektív, illetve a 20. század elejére még nem szilárdult meg minden olyan névalak, amely napjainkban már természetesnek tűnik. Például az Andok (az Andes vagy Andesek helyett) és a Földközi-tenger típusú nevek már a ma ismert formában és helyesírással olvashatók KOGUTOWICZNÁL. Volt azonban több olyan név, amelynek eredeti alakját és magyar fordítását is feltűntette, mert használatuk még minden bizonnyal ingadozó volt, más esetben pedig csak az eredetit vagy csak a magyaros alakot használta. Példa az első változatra a Rocky Mountains név, amely atlaszában első helyen szerepel, és zárójelben követi a Sziklás-hegység. Érdekes, hogy 1890-ben még csak a

Rocky-hegység változatot írta fel a térképre. A Szentháromság-sziget nevét azonban már csak eredetiben, a ma is használatos Trinidad formában adta meg. Ugyanígy az eredeti tulajdonnévi elemet használja – térképész elődeivel és a mai névhasználattal szemben –, amikor következetesen a Verde-fok jelenik meg a kiadványban a Zöld-fok helyett.

Felismerte, hogy a korábban elterjedt Sarolta királyné-szigetek név mögött sajátos asszociációs és értelmezési hiba volt, és ezért visszaállította az eredeti tulajdonnévi elemet: Queen Charlotte-szk. (Az idegen Charlotte és a magyar Sarolta keresztnév között ugyanis csak látszólagos kapcsolat van, valójában közöttük nincs semmilyen összefüggés, míg például a Francis és a Ferenc neveknl nyilvánvalóan van.)

2. A *nem latin betűs helységnevek* alkalmazásáról röviden kifejti, hogy ezen neveket a *kiejtés szerint kell leírni*. Ez az eljárás természetesen számtalan bizonytalanságot és félreértést rejtett, de száz évvel ezelőtt a cirill és arab betűk átírási szabályai még a Magyarországnál jóval fejlettebb, nagyobb nyelvet beszélő és gyarmattartó országokban is kialakulatlanok voltak.

A cirill betűs településneveknél szakított azzal a korábbi gyakorlattal, hogy jórészt a német közvetítés alapján vették át a névalakot. Nála a Zarizün alakot felváltotta a Czariczün. (Ekkor a cz még a magyar helyesírás része volt, az orosz kemény i hangot pedig az ü betűvel közelítette.) Ugyanígy a korábban ismert és német hatást mutató Nowaja Semlja helyett Kogutowicznál az eredeti orosz kiejtést jól visszaadó Novaja Zemlja forma szerepel. Ennek az elvnek a követését igazolja az Archangelyszk magyaros átírása is. A településnevek magyarra fordításának gyakorlata sokáig megszokott volt, különösen akkor, ha abban személynév volt, de KOGUTOWICZ itt is a nemzetközi ajánlást követte. Ez magyarázza, hogy Szentpétervár nem szerepel a térképén, csak Szent Peterburg.

Az arab betűkkel írt településnevek írásánál is többnyire a kiejtést követte, de ez a gyakorlata ellentmondásban volt azzal az elvvel, amelyet az említett kiadvány előszavában egyértelműen ki is emel, nevezetesen azzal, hogy a gyarmatok helyneveit a gyarmatbirtokos írásmódja szerint kell írni, vagyis egy közvetítő nyelv alapján; KOGUTOWICZ idejében pedig az arab írást használó országok nagy része valamely európai ország gyarmata volt. Ennek ellenére atlaszában az arab betűkkel írt nevek írásmódja sokszor meglehetősen pontosan egyezik a magyarosan átírt mai

alakkal, és egyáltalán nem követte az akkori gyarmatbirtokosok írásmódját: Damaszkusz, Kairo, Khargeh, Szana, Suez. Ugyanígy magyarosan olvashatók India vagy Nigéria földrajzi nevei is, például Kalkutta, Madrasz, illetve Lagosz. Kivételt csupán az északnyugat-afrikai arab településnevek képeztek, amelyek esetében a francia átírást alkalmazta, például Alger, Bône.

A törökországi településnevek természetesen a kiejtést közelítő fonetikus átírásban vagy magyaros alakban jelentek meg az atlaszban (pl. Diarbekr, Szmirna, Üszküdar), mert a török nyelvet KOGUTOWICZ korában még – sőt egészen 1929-ig – arab betűkkel jegyezték.

3. A nem betűvel, hanem szójellel író nyelvek (japán, kínai) földrajzi neveinek latin betűs átírására a hazai és külföldi állásfoglalások csak évtizedekkel később alakultak ki (FÖLDI E. 1995). A japán nevek nemzetközi használata még ma sem tisztázódott egyértelműen. KOGUTOWICZ ezekre az írásokra – a többi latin betűs írást követő ország gyakorlatának megfelelően – szintén a magyaros, nem pedig valamely közvetítő nyelv fonetikus átírási szabályait alkalmazta.

A több elemből álló településneveket – a mai írásgyakorlattól eltérően – általában kötőjellel tagolta, míg a meghonosodottnak tekintett kishatárú neveket egy szóba tömörítette. Az előbbit szemlélteti Nan-king és Tai-juen, az utóbbira példa Nagaszaki és Peking. A természetföldrajzi neveket általában közvetkezeten tagolta: Jang-cze-kiang, Kiu-sziu, Tai-van, ellenben Szikoku japán sziget neve egy szóba írva szerepel atlaszában.

Összefoglalás

KOGUTOWICZ MANÓ nem volt nyelvész, hanem művelt és nemzetközi kitekintéssel bíró térkép-szerkesztő, kiadó és üzletember. Atlaszai és falitérképei évtizedeken át meghatározók voltak az iskolai földrajzoktatásban, így földrajzinév-írása generációkra volt nagy hatással. Ha névadási gyakorlatát egybevetjük az öt megelőző időszakban kiadott atlaszokéval, feltűnik, mennyire közel áll mai gyakorlatunkhoz. A *Teljes földrajzi atlasz* előszavában ismertetett elvein kívül megállapítható, hogy névírására jellemző a kötőjeles tagolás, a nagy- és kisbetűk és az egybeírás következetes alkalmazása. Ahol a földrajzi név köznévi tagja felesleges volt, ott azt bátran elhagyta (pl. a Gangesz folyó, Szahara sivatag, vagy – igaz, csak 1906-ban – a magyar Fertő tava esetében).

Kisebb-nagyobb következetességgel elválasztotta a hagyományos és eredeti névalakot, és csak ritkán élt a fordítással.

Az 1. táblázat különböző szempontok alapján csoportosítva és néhány példa bemutatásával áttekinti az elmúlt több mint kétszáz év néhány jelentős atlaszában használt névanyagnak egy töredékét. Ezek a kiragadott nevek jó lehetőséget nyújtanak a névrajzi összevetésre, a földrajzi nevek átvételének és magyar helyesírásának változásaira, bonyolultságok érzékeltetésére. Az első oszlopban szereplő névanyag BUDAI ÉZSAIÁS *Oskolai új átlás az alsó classisok számára* atlaszból való. Ez a kiadvány a felvilágosodás korában, a 18. század utolsó évében (1800-ban) jelent meg. A második oszlop neveinek forrása a VÁLLAS ANTAL fordításában, a reformkorban, a 19. szá-

zad közepén (1844-ben) kiadott *Egyetemes világismeret* című atlasz, amely eredetileg JOHANN GEORG AUGUST GALLETTI német nyelvű munkája volt *Allgemeine Weltkunde* címmel. A harmadik oszlopban lévő nevek KOGUTOWICZ munkájából, a „boldog békeidőkben”, a 20. század legelején (1902-ben) napvilágot látott *Teljes földrajzi atlasz* anyagából valók. Végül kiegészítésként az utolsó oszlop a mai alakokat a Cartographia Kft. által 2006-ban kiadott *Földrajzi világtlasz* névhasználatára szerinti sorolja fel.

GERCSÁK GÁBOR
ELTE IK Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék
gercsak@ludens.elte.hu

1. táblázat – Table 1

Egyes földrajzi nevek névalakjának változásai az elmúlt 200 év során.
Changes of the writing of geographical names during the past 200 years.

	Budai Ézsaiás 1800	Vállas Antal 1844	Kogutowicz Manó 1902	Kartográfia Kft. 2006
<i>Latin betűs városnevek</i>	Antverpia Béts Brüsszel Dorcseszter Száragoszsa Tuluz Varsau	Antwerpen Bécs Brüssel Dorchester Zaragosa Toulouse Varsó	Antwerpen Wien Bruxelles Dorchester Zaragoza Toulouse Warszawa	Antwerpen Wien (Bécs) Brussel, Bruxelles (Brüsszel) Dorchester Zaragoza Toulouse Warszawa (Varsó)
<i>Latin betűs víznevek</i>	Biskájai T. Földközi T. Hudzon Öble Miszsizszipi Fv Persiai T. Ö. Rhodanus F.V. Velentzei T.	Biscayai ö. Közép t. Hudson t. Mississippi f. Perzsa ö. Rhône f. Adriai t.	Viczayai-öböl Földközi-t. Hudson-öböl Misszisszipi Perzsa-ö. Rhône Adriai-t.	Viczayai-öböl Földközi-tenger Hudson-öböl Mississippi Perzsa-öböl Rhône Adriai-tenger
<i>Latin betűs szigetnevek</i>	Cap-Verd Szig. Májorka Sárlotha Királyné Sz. Sz. Háromság Sz. Vermudes Szk. Wight Sziget	Zöldfok szigetei Majorca Sárlotha Királyné sz. Trinidad Bermuda sz. Wight sziget	Verdefoki-szk. Mallorca Queen Charlotte-szk. Trinidad Bermuda-szk. Wight	Zöld-foki-szigetek Mallorca Queen Charlotte-szigetek Trinidad Bermuda-szigetek Wight-sziget
<i>Egyéb latin betűs nevek</i>	Andes (Kordiljera) Csimborázó Gaskzony Kősziklás Hegyek Serra Laona Zöld Fok	Andes (Cordilleras) Chimborazo Gascogne Sziklás hegy Sierra Leona Zöld fok	Andok (Cordillerák) Csimborazo Gascogne Rocky Mountains (Sziklás-hg.) Sierra Leone Verde-fok	Andok Chimborazo Gascogne Sziklás-hegység Sierra Leone Zöld-fok

	Budai Ézsaiás 1800	Vállas Antal 1844	Kogutowicz Manó 1902	Kartográfia Kft. 2006
<i>Cirill betűvel írt nevek</i>	Archángel Kiovia	Arkhangel Kiow	Archangelyszk Kijev	Arhangelszk Kijiv (Kijev)
	Petersburg	Sz. Pétervár	Sz. Peterburg	Szankt-Petyerburg (Szentpétervár)
	Nowa Zembla	Nowaja Semlja	Novaja Zemlja	Novaja Zemlja (Új-föld)
	Dieper Wiátka	Dniepr Wiátka	Dnyep Vjetka	Dnyeper Vjatka
		Zarizün	Czariczün	Volgograd (régi név Caricin)
		Azzow	Azov	Azov
<i>Nem latin betűvel írt nevek</i>	Cairo	Kairo	Kairo	Al Qāhirah (Kairó)
	Damaskus	Damaszkus	Damaszkusz	Dimashq (Damaszkusz)
	Diarbekir	Diabekir	Diarbekr	Diyarbakır*
	Madrás	Madras	Madrasz	Chennai (Madras)
	Smyrna	Smyrna	Szmirna	İzmir*
	Sues	Suez	Szuez	(régi név Szmirna)
	Sára Pusztasága Ganges F.	Sahara sivatag Ganges-f.	Szahara Gangesz	As Suways (Szuez) Szahara Gangesz
<i>Szójellel írt nevek</i>	Khina	China	Khina	Kína
		Thaiwan	Tai-van	Tajvan
	Pekin	Peking	Peking	Beijing (Peking)
	Nánkin	Nanking	Nan-king	Nanjing
	Kian	Jantse Kiang	Jang-cze-kiang	Jangce (Chang Jiang)
	Japoni	Japan Kiuszia-sz. Nagazaki	Japán Kiu-sziu Nagaszaki	Japán Kyūshū Nagasaki

* A törökök az arab betűs írásukat 1929-ben latin betűkkel váltották fel. Ezért a neveket nem fonetikusán írjuk, hanem átvesszük az eredeti írásképet, amely számunkra szokatlan betűket (pl. Ā, ī) is tartalmazhat.

IRODALOM

- BALÁZS G. 2004: A földrajzi nevek helyesírásának logikája. – A Földgömb 22. 2. pp. 68–73.
- FÁBIÁN P. 2001: Ezer év helyesírás-politikája. – In: GERGELY J.–IZSÁK L. (szerk.): A magyar államiság ezer éve. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. pp. 513–519.
- FÁBIÁN P.–FÖLDI E.–HÓNYI E. 1998: A földrajzi nevek helyesírása. – Akadémiai Kiadó, Budapest, 131 p.
- FÖLDI E. 1995: A térképi névírás. – Kézirat. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.
- HÓNYI E. 1970: Földrajzi neveink helyesírásának múltja és jövője. – Geodézia és Kartográfia 22. 5. pp. 343–347.
- HÓNYI E. 1974: A mai földrajzinév-írás kialakulása és a Kartográfiai Vállalat. – Térképész 4. pp. 36–38.
- NÁDASDY Á. 2003: A helyesírásíró. – In: NÁDASDY Á.: Ízlések és szabályok. Írások nyelvről, nyelvészetről. Magvető Kiadó, Budapest. pp. 95–112.
- SZEMERE GY. 1974: Az akadémiai helyesírás története (1832–1854). – Akadémiai Kiadó, Budapest.